господарської діяльності від 15.11.2011 № 4025-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4025-17#Text.

4. Словник української мови: в 4-х тт. / За ред. Б. Грінченка. К., 1907–1909. Т. 3. С. 483.

5. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. К. : Наукова думка, 1970–1980. Т. 7. С. 306.

6. Новий тлумачний словник української мови : в 4 т. Т.3: О-Р / уклад. В. Яременко, О. Сіпушко. К. : Аконіт, 1998 – 927 с. С. 817.

7. Бачинин В. А. Философия права [Текст] : краткий словарь / В. А. Бачинин , В. П. Сальников. Санкт-Петербург : СПбУ МВД РФ ; Лань, 2000. 382 с. С.20.

8. Юридична енциклопедія: в 6 т. / Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. К. : «Укр. енцикл.», 1998. Т.5 П-С 2003. 736 с. С. 47.

9. Копєйчиков В. В. Правознавство / В. В. Копєйчиков // Підручник., 7-ме вид., стер. Київ., Юрінком Інтер 2003. 736 с.

10. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Х. : Консум, 2001. 656 с. С. 438–439.

11. Пєтков С. В. До питання про співвідношення дефініцій «публічний проступок» та «адміністративний проступок». Юридичний журнал. 2010. № 9. URL: http://justinian.com.ua/print.php?id=3695.

Юсупов Володимир Васильович,
провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем криміналістичного забезпечення та судової експертології ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ, доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;
Черняховський Богдан Вікторович,
здобувач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННІ № 2 Національної академії внутрішніх справ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА МОДЕЛЬ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ В УКРАЇНІ

Аналіз положень Концепції реформування кримінальної юстиції України, затвердженої Указом Президента України від 8 квітня 2008 року № 311/2008 (далі – Концепція), дозволяє дійти висновку про запровадження у вітчизняне правозастосування

принципів багатовікових національних традицій правотворення і судівництва, положень вітчизняного права, які пройшли перевірку часом та виправдані практикою, прогресивних інститутів правових систем держав Європейського Союзу й норм міжнародного права. Аналіз питання щодо розмежування кримінальних правопорушень на категорію злочинів і кримінальних проступків свідчить про позитивний досвід такого законодавчого урегулювання низки європейських держав, зокрема Федеративної Республіки Німеччина, Естонії, Латвії, Швейцарії, Угорщини та ін.

Розділом ІІ «Зміст та напрями реформування кримінальної юстиції України» Концепції визначено, що введення інституту кримінальних проступків у доктрині кримінального та кримінального процесуального права України покликано забезпечити гуманізацію кримінального законодавства, обмежити сферу застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, замінивши їх, наприклад, штрафними санкціями. У продовження започаткованих напрямів 22 листопада 2018 року прийнято Закон України № 2617-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» (далі – Закон). Згідно з положень Закону розмежування злочинів та кримінальних проступків здійснено на основі наступних критеріїв: ступінь небезпеки та правові наслідки кримінально караного діяння для особи, суспільства і держави; практика застосування кримінального та адміністративного законодавства; міжнародний досвід захисту людини, суспільства і держави від злочинів та проступків. Такий підхід законодавця відповідає принципам, висвітленим в Експертному висновку Венеціанської комісії (Страсбург, 2 листопада 2011 DG-I (2011) 16) щодо чинного на сьогодні Кримінального процесуального кодексу України. При цьому застосування інституту кримінальних проступків забезпечить реалізацію механізму швидкого розслідування кримінальних правопорушень невеликої тяжкості та, відповідно зменшить постійно зростаюче навантаження на слідчих органів досудового розслідування, сконцентрувавши їх діяльність на розслідуванні тяжких та особливо тяжких злочинів.

Так, серед передбачених Законом змін особливої уваги заслуговують фундаментальні особливості процедури здійснення кримінального провадження щодо кримінального проступку.

Особливостями початку досудового розслідування кримінального проступку є можливість до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань здійснювати: огляд місця події; відібрання пояснень (які є джерелом доказу); проведення медичного освідування; отримання висновку спеціаліста і зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису; вилучення знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку, або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей [1]. Такий підхід обумовлений внесенням у КПК України нової статті 298-1 «Процесуальні джерела доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки» (у редакції Закону), яка передбачає, що процесуальними джерелами доказів у кримінальних провадженнях про кримінальні проступки також є пояснення осіб, результати медичного освідування, висновок спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису [1].

Важливим елементом оперативності роботи дізнавачів є положення Закону щодо строків затримання особи, яка вчинила кримінальний проступок. Зокрема, затримання здійснюється не більше як на три години з моменту доставлення до органу дізнання або шість годин з моменту фактичного затримання. У той же час при відмові виконувати законну вимогу уповноваженої службової особи щодо припинення кримінального проступку або чинення опору, намагання залишити місце вчинення кримінального проступку чи під час безпосереднього переслідування після вчинення кримінального проступку не виконання законних вимог уповноваженої службової особи, затримання особи здійснюється на строк до сімдесяти двох годин. Або ж якщо особа перебуває у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп’яніння та може завдати шкоди собі або оточуючим, уповноважена службова особа, за вчинення кримінального проступку уповноважена затримати таку особу на строк до двадцяти чотирьох годин.

Важливим для забезпечення прав особи на швидке розслідування є встановлення строків досудового розслідування кримінального проступку, які відповідно до положень Закону передбачають закінчення такого розслідування протягом

сімдесяти двох годин з моменту повідомлення особі про підозру в учиненні кримінального проступку (затримання особи в порядку передбаченому ч. 4 ст. 298-2 КПК України). Однак, у випадках невизнання підозрюваним своєї вини, необхідності проведення додаткових слідчих (розшукових) дій чи учинення кримінального проступку неповнолітнім, строк розслідування складає до 20 діб.

Винятком є досудове розслідування кримінального проступку протягом одного місяця, при заявлені особою клопотання про проведення експертизи, що обумовлене незгодою з результатами медичного освідування або висновком спеціаліста, пред'явленими одночасно із врученням повідомлення про підозру.

Закінчення досудового розслідування у кримінальному провадженні про проступок здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, у той же час існують винятки, визначені главою 25 КПК України, зокрема порядок направлення кримінального провадження для проведення досудового слідства. Так, у випадку встановлення під час дізнання достатніх відомостей, що особа вчинила злочин, дізнавач за погодженням з прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з урахуванням підслідності. Аналогічний порядок передбачений і для досудового слідства – у разі встановлення, що особа вчинила кримінальний проступок при відсутності у її діях складу злочину, слідчий за погодженням з прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу дізнання з урахуванням підслідності. У даному випадку прокурор виносить постанову про перекваліфікацію кримінального правопорушення за відповідною статтею Кримінального кодексу України та вказує орган досудового слідства, до якого направляється кримінальне провадження.

Важливим є те, що процесуальні джерела доказів для кримінальних проступків не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину. Однак, за клопотанням прокурора, на підставі ухвали слідчого судді, пояснення осіб, результати медичного освідування, висновки спеціаліста, показання технічних приладів і технічних засобів, що мають функцію фото- і кінозйомки, відеозапису чи засобів

фото- і кінозйомки, відеозапису можуть бути визнані джерелами доказів у кримінальному провадженні про злочин.

З урахуванням зазначеного вище, констатуємо, що реалізація новітніх положень спрощення досудового розслідування потребує додаткового приведення розпорядчих актів Міністерства внутрішніх справ та Національної поліції України у відповідність до вимог Закону. У той же час одним із ключових аспектів запровадження інституту кримінальних проступків є укомплектування підрозділів дізнання кваліфікованим особовим складом, орієнтованим під час спеціальної підготовки на процесуальні особливості розслідування кримінальних проступків у чіткій відповідності до кримінального процесуального законодавства.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листоп. 2018 р. № 2617-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19.

Шаповалова Юлія Володимирівна,
аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства Навчально-наукового інституту права Сумського державного університету

ОСНОВНІ НОВЕЛИ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ

Питання необхідності реалізації реформи кримінальної юстиції виникло вже давно, адже концепція реформування кримінальної юстиції, схвалена рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 15.02.2008 р. «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів» та затверджена Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008 передбачала, з метою гуманізації кримінального законодавства, трансформувати окремі адміністративні правопорушення та злочини в кримінальні проступки, обмежити сферу застосування покарань, пов'язаних із позбавленням волі, замінивши їх, наприклад, штрафними санкціями [1, с. 128]. Поступово реалізація положень концепції розпочалася з введенням інституту кримінального правопорушення до тексту Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК України). З 1 липня 2020 р. набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 2617-VIII, який і привів текст Кримінального кодексу України (далі – КК України) у відповідність КПК України. Адже, і до тексту КК України було запроваджено інститут кримінальних правопорушень. Згідно зі ст. 12 КК України тепер кримінальні правопорушення мали поділятися на проступки та злочини.

Розрізняти кримінальний проступок та злочин законодавець пропонує фактично за допомогою виду та міри покарання, що видається, на думку Т. Михайліченко, не найкращим варіантом для такого розмежування. Адже,